

Verslag STJ-onderzoek thuiszitters in Nijmegen

Utrecht, juni 2014

Samenwerkend Toezicht Jeugdzaken is een samenwerking van:

Inspectie voor de Gezondheidszorg

Inspectie van het Onderwijs

Inspectie Jeugdzorg

Inspectie Veiligheid en Justitie

Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Samenwerkend Toezicht Jeugd

In Samenwerkend Toezicht Jeugd (STJ), voorheen Integraal Toezicht Jeugdzaken, is al het rijkstoezicht georganiseerd waarin de inspecties samenwerken en dat betrekking heeft op (zorg voor) jongeren.

De vijf inspecties die binnen STJ samenwerken zijn: de Inspectie voor de Gezondheidszorg, de Inspectie van het Onderwijs, de Inspectie Jeugdzorg, de Inspectie Veiligheid en Justitie en de Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

STJ onderzoekt maatschappelijke problemen van en door jongeren die een integrale aanpak vergen. Daarbij gaat STJ na in hoeverre voorzieningen en organisaties er gezamenlijk in slagen het maatschappelijk probleem op te lossen. STJ kijkt of het belang van het kind voorop staat bij de activiteiten die organisaties ondernemen.

www.jeugdinspecties.nl

Voorwoord

Hoewel elk kind recht heeft op onderwijs zitten jaarlijks vele leerplichtige jongeren onterecht thuis. Regelmatig komen voorbeelden van jongeren die niet naar school gaan in de media. Over het algemeen gaat het om kwetsbare kinderen met complexe problemen waarvoor de zoektocht naar passend onderwijs en zorg lastig en langdurig is. Om deze kinderen en hun ouders ging het STJ in dit onderzoek naar de preventie en aanpak van thuiszitten.

STJ-onderzoek in Nijmegen

Het onderzoek richtte zich specifiek op het vinden van werkende elementen in het handelen van professionals en vond plaats in drie regio's die overeenkomen met de samenwerkingsverbanden voor passend onderwijs in het voortgezet onderwijs, te weten Nijmegen, Zwolle en Goeree-Overflakkee. STJ betrok niet alleen partijen die deel uitmaken van de samenwerkingsverbanden, maar ook partijen uit de gezondheidszorg en jeugdzorg die in die regio actief zijn. Op basis van de bevindingen in de drie samenwerkingsverbanden, heeft STJ een handreiking voor professionals gemaakt, in de vorm van een website (www.reikthuiszittersdehand.nl). Daarnaast heeft STJ een verslag gemaakt over iedere regio afzonderlijk. In het voorliggende verslag beschrijft STJ drie thema's die het succesvol handelen van professionals bepalen die in Nijmegen naar voren kwamen. Ook doet STJ enkele aanbevelingen voor verbetering.

Verder terugdringen van thuiszitten

Het terugdringen van het aantal thuiszitters is belangrijk voor de jongeren en hun ouders die het betreft. De invoering van de Wet passend onderwijs op 1 augustus 2014 en de transities jeugdzorg en AWBZ per 1 januari 2015 bieden nieuwe kansen en mogelijkheden om de problematiek van thuiszitters aan te pakken. Een van de doelen van het passend onderwijs is dat geen jongere thuis komt te zitten door het ontbreken van een passend aanbod. Scholen in de samenwerkingsverbanden krijgen een zorgplicht, ook voor jongeren met een specifieke onderwijsbehoefte. Gemeenten krijgen na de transitie jeugdzorg de bestuurlijke en financiële verantwoordelijkheid voor alle vormen van jeugdhulp. De samenwerkingsverbanden passend onderwijs en de gemeenten zijn dus samen met professionals uit de jeugdhulp, de gezondheidszorg en het welzijnswerk aan zet om een passend aanbod van onderwijs en ondersteuning te realiseren voor jongeren die dat nodig hebben. STJ hoopt met dit onderzoek bij te dragen aan de verdere ontwikkeling van de preventie en aanpak van thuiszitten in Nijmegen en doet een appel op alle betrokken partijen om thuiszitten verder terug te dringen.

Dank

Onze dank gaat uit naar de jongeren en hun ouders die bereid waren hun ervaringen met ons te delen. Daardoor was STJ in staat het handelen van professionals te onderzoeken aan de hand van concrete casuïstiek. Daarnaast bedanken wij het bestuur van het samenwerkingsverband VO Nijmegen e.o. voor de wijze waarop ze het toezichtonderzoek hebben gefaciliteerd. Tot slot bedanken we alle professionals en managers die aan dit onderzoek hebben meegewerkt.

Utrecht, juni 2014

Inhoud

1.	Het onderzoek naar thuiszitten.....	9
1.1	De ambitie van STJ	9
1.2	De uitvoering	9
1.3	Leeswijzer	10
2.	Onderwijs en zorg voor thuiszitters in Nijmegen	11
2.1	Onderwijs	11
2.2	Zorg.....	12
3.	Werkende elementen	13
3.1	Aansluiten bij de jongere	13
3.2	Differentiëren in rollen.....	14
3.3	Verbinding tussen zorg en onderwijs	15
4.	Tot slot	17
4.1	Kansen voor de toekomst	17

1. Het onderzoek naar thuiszitten

De gevolgen van thuiszitten zijn groot, zowel voor de jongeren als voor de gezinnen waarin ze opgroeien. Door het thuiszitten missen jongeren een gestructureerde dagbesteding, contacten met leeftijdsgenoten en lopen ze leerachterstanden op. Bovendien zet een onderbroken en voortijdig gestopte schoolloopbaan jongeren op achterstand, omdat een afgeronde schoolopleiding een belangrijke voorwaarde is voor maatschappelijk succes en participatie op latere leeftijd.

Jongeren vallen niet zomaar uit van school en komen niet zomaar thuis te zitten. Vaak liggen aan schooluitval complexe problemen ten grondslag. De oorzaken zijn zeer divers; het kan gaan om gedragskenmerken, sociaal-emotionele of (psychische) gezondheidsproblemen, in combinatie met het schoolklimaat. Daarnaast kunnen er problemen zijn in de thuissituatie. Vanwege de diversiteit aan oorzaken en de complexiteit van de daaraan gerelateerde problemen hebben professionals uit verschillende beroepsgroepen, instellingen en sectoren een rol in de preventie en aanpak van thuiszitten.

1.1 De ambitie van STJ

De ernst van de problematiek en de intersectorale aanpak die nodig is om thuiszitten tegen te gaan hebben ertoe geleid dat STJ in 2013 besloot een onderzoek te starten naar de preventie en aanpak van thuiszitten. In dit onderzoek heeft STJ ten eerste voor gekozen een focus op het handelen van professionals. Deze keuze is gemaakt omdat uit eerdere STJ-onderzoeken bleek dat de acties van professionals en hun (morele) handelingsplicht essentieel zijn voor goede hulp aan jongeren. STJ wil met dit onderzoek het belang van professioneel handelen benadrukken. Ten tweede heeft dit onderzoek zich gericht op het vinden van werkende elementen in de aanpak van thuiszitten. Net zomin als er één oorzaak is voor thuiszitten, is er één beproefd recept voor de aanpak ervan. Wel kunnen bepaalde handelingen van positieve invloed zijn op de kans op succes. STJ wilde deze handelingen in kaart brengen om zo handvatten te bieden aan professionals om de aanpak van thuiszitten te verbeteren. De centrale vraag in dit onderzoek luidde:

Welke factoren verklaren dat professionals succesvol handelen, in het voorkomen van thuiszitten en het oplossen van het complex van problemen van een thuiszittende jongere?

STJ verstaat onder 'succes' dat een thuiszittende leerling weer instroomt met een passend aanbod van onderwijs, waar nodig in combinatie met passende zorg. Met een 'professional' doelt STJ op iedereen die zich beroepshalve met kinderen en jongeren bezighoudt, zoals jeugdhulpverleners, leerkrachten, mentoren, jeugdverpleegkundigen, leerplichtambtenaren, psychologen en huisartsen. Daarnaast heeft dit onderzoek zich gericht op jongeren in de leeftijdsgroep 11 tot en met 16 jaar centraal die langer dan een maand niet naar school gaan.

1.2 De uitvoering

Het onderzoek bestond uit verschillende stappen. STJ heeft eerst het verloop van onderwijs, hulp en zorg in beeld gebracht voor twee jongeren uit het samenwerkingsverband voortgezet (speciaal) onderwijs Nijmegen en omgeving (hierna SWV) die thuiszitten of thuis hebben gezeten. De

jongeren en ouders hebben toegestemd om mee te werken aan het onderzoek. STJ heeft de jongeren en hun ouders geïnterviewd en daarbij geïnventariseerd welke organisaties betrokken zijn (geweest) bij de aanpak van hun problemen. Vervolgens heeft STJ bij deze organisaties een dossieronderzoek uitgevoerd. In een bijeenkomst met de betrokken professionals is de casuïstiek geëvalueerd en het onderwerp thuiszitten breder besproken. De opbrengsten hiervan zijn daarna besproken in een bijeenkomst met managers. Daarnaast heeft STJ verschillende keren gesproken met de contactpersoon van het SWV en een overleg van de Permanente Commissie Leerlingenzorg (PCL) bijgewoond. De volgende organisaties zijn bij het onderzoek betrokken geweest: Bureau Jeugdzorg Gelderland, regio Nijmegen; BOTS; Pro Persona; Karakter; Bureau Leerplicht (gemeente Nijmegen en gemeente Wijchen); Flex College; Permanente Commissie Leerlingenzorg; Canisius College, Maaswaal College en huisartsen.

De werkende elementen die uit de analyse naar voren zijn gekomen heeft STJ voorgelegd aan een brede groep experts uit verschillende sectoren. Omdat STJ het belangrijk vindt om ook de mening van jongeren bij haar onderzoek te betrekken, zijn de elementen eveneens voorgelegd aan vertegenwoordigers van jongerenorganisaties.

1.3 Leeswijzer

In dit verslag heeft STJ ervoor gekozen om geen uitputtende beschrijving te geven van de preventie en aanpak van thuiszittersproblematiek in de regio Nijmegen, maar om enkele uitkomsten te selecteren. Het verslag start met een korte beschrijving van de Nijmeegse context. Daarna worden drie thema's beschreven die STJ specifiek van belang vindt voor partijen in de regio Nijmegen. De thema's worden geïllustreerd met enkele voorbeelden uit de casuïstiek. Het verslag sluit af met een aantal aanbevelingen aan de betrokken organisaties.

2. Onderwijs en zorg voor thuiszitters in Nijmegen

In dit hoofdstuk wordt een korte schets gegeven van het samenwerkingsverband (SWV) voortgezet (speciaal) onderwijs Nijmegen en omgeving en het beschikbare zorgaanbod. Aangezien de focus in dit onderzoek lag op Nijmegen, beperkt de onderstaande beschrijving zich grotendeels tot deze plaats.

2.1 Onderwijs

Het SWV omvat een groot geografisch gebied. De regio wordt gevormd door 17 gemeenten in drie provincies: Bergen (L.), Beuningen, Boxmeer, Cuijk, Druten, Gennep, Grave, Groesbeek, Heumen, Mill en Sint Hubert, Millingen aan de Rijn, Mook en Middelaar, Nijmegen, Sint Anthonis, Ubbergen, West Maas en Waal en Wijchen. Binnen het SWV bieden 27 scholen samen voortgezet (speciaal) onderwijs aan 28.982 jongeren¹. Het samenwerkingsverband beoogt zorgleerlingen in haar regio passend onderwijs en passende ondersteuning te bieden om zo uitval te voorkomen.

Alle scholen in het samenwerkingsgebied hebben een zorgstructuur. Zorgcoördinatoren vervullen een centrale rol in de zorgstructuur; ze fungeren als schakel tussen de school, de Permanente Commissie Leerlingenzorg (PCL), het SWV en het zorg- en adviesteam (ZAT). Iedere school beschikt over een ZAT waarin deskundigen van het onderwijs, jeugdzorg, jeugdgezondheidszorg, leerplicht en het schoolmaatschappelijk werk participeren. In het ZAT worden leerlingen besproken van wie de school signaleert dat extra zorg of ondersteuning nodig is. Gekeken wordt wat er met de leerling aan de hand is en welke acties binnen en buiten de school nodig zijn. Zo kan vanuit het ZAT een advies worden gegeven aan de school of kan worden besloten tot de inschakeling van andere professies op het gebied van zorg en onderwijs.

De scholen hebben een preventieve en signalerende taak op het gebied van thuiszitten. Via school kunnen leerlingen extra ondersteuning krijgen of worden verwezen naar extra zorg via derden. Wanneer de problemen te groot worden en ernstige gevolgen hebben voor de schoolgang, kunnen de leerlingen niet altijd meer passende ondersteuning krijgen op hun eigen school. Voor deze leerlingen is binnen het SWV het Flex College ingericht. Het Flex College biedt naast onderwijs ook mogelijkheden voor observatie, diagnostiek en begeleiding. Het onderwijs op het Flex College is gericht op de terugkeer naar het reguliere onderwijs, het behalen van een onderwijskwalificatie of toeleiding naar arbeid. Onderdeel van het Flex College is de Reboundvoorziening voor leerlingen bij wie gedragsproblemen een grote rol spelen bij het vastlopen op school.

Een speciaal onderdeel van het Rebound is het Huiskamerproject. In dit project worden langdurige thuiszitters weer naar onderwijs begeleid. In het Huiskamerproject werkt het samenwerkingsverband voor voortgezet onderwijs samen met BOTS, een zorginstelling die ambulante begeleiding verzorgt voor jongeren met angststoornissen. De huiskamer is een kleinschalige, veilige omgeving met een eigen ingang en een vaste docent. De begeleiding van leerlingen die deelnemen aan het Huiskamerproject begint meestal thuis en is gericht op

¹ Teldatum: 1-10-2012.

opvoedondersteuning en het scheppen van voorwaarden om een stap richting school mogelijk te maken. Daarna wordt thuisbegeleiding afgebouwd en vervangen door begeleiding in de huiskamer. Er is intensief overleg tussen de docent, de ambulante begeleider, de jongere en de ouder(-s) om inzicht te krijgen in de problematiek, te leren omgaan met de problematiek en leerachterstanden weg te werken. Toelating tot het Flex College verloopt via de PCL.

2.2 Zorg

Nijmegen beschikt over een ruim zorgaanbod. Zo heeft Bureau Jeugdzorg Gelderland een afdeling in Nijmegen. Scholen kunnen via het ZAT een zorgleerling bij Bureau Jeugdzorg aanmelden. Ook kan vanuit Leerplicht een melding gedaan worden bij Bureau Jeugdzorg. Bij langdurig verzuim kan Leerplicht een proces verbaal opstellen tegen de leerling en/of zijn ouders. Het proces verbaal kan ertoe leiden dat na civiel of strafrechtelijk onderzoek door de Raad voor de Kinderbescherming de rechter besluit tot een kinderschermingsmaatregel (ondertoezichtstelling) of jeugdreclasseringsmaatregel om het schoolverzuim aan te pakken.

Leerlingen met ernstige psychosociale of psychiatrische problemen kunnen voor diagnostiek en behandeling bij de GGZ-instelling Pro Persona terecht. Bij vermoeden van complexe psychiatrische problematiek kunnen jongeren voor diagnostiek en behandeling terecht bij Karakter, een instelling voor kinder- en jeugdpsychiatrie. Zoals hiervoor kort genoemd, biedt BOTS begeleiding aan onder andere jongeren met een angststoornis die niet naar school gaan.

3. Werkende elementen

Uit de analyse van de onderzoeksgegevens uit Nijmegen zijn diverse werkende elementen naar voren gekomen. De drie meest in het oog springende elementen worden hieronder nader beschreven. Ieder element wordt kort beschreven, geïllustreerd met voorbeelden en eindigt met een korte conclusie.

3.1 Aansluiten bij de jongere

Professional: 'Juiste hulpverlening bieden, is zoeken wat bij iemand past'.

Iedere thuiszitter is anders. De omstandigheden op school en thuis kunnen per individu variëren, net als de mogelijkheden en wensen van jongeren en hun ouders. Uit de casuïstiek en de gesprekken met jongeren en ouders kwam naar voren dat het belangrijk is dat de hulp en ondersteuning past bij wat jongeren kunnen en willen.

Zo werd een van de jongeren in de loop van de tijd door verschillende professionals begeleid. Steeds haakte hij af op het moment dat de professionals een termijn stelden waarbinnen hij weer in staat moest zijn naar school terug te gaan. De jongere ervoer dit als een te grote druk. Nadat een vorm van begeleiding werd gekozen die was gebaseerd op het zetten van kleine stapjes zonder een einddatum, ging het beter. De jongere kreeg de regie over het tempo. De begeleiders schatten in wat hij aan kon, keken waar de ontwikkelingsruimte zat en hoe zij de jongere konden motiveren de volgende stap te zetten.

Kenmerkend voor dit voorbeeld is dat de begeleiders goed aansloten op de beleving en de mogelijkheden van de jongere. Door geen druk op te leggen en het zorgproces in kleine overzichtelijke stappen op te delen, kon de jongere vooruitgang boeken. Dit voorbeeld deed zich voor op het Flex College bij een jongere met complexe problematiek. Op het Flex College is ruimte om iedere jongere afzonderlijk te behandelen en maatwerk te leveren.

In het reguliere onderwijs is het lastig om tot specifieke oplossingen te komen. De managers en professionals gaven aan dat maatwerkoplossingen ook niet voor alle jongeren nodig zijn. Volgens hen sluit het reguliere zorg- en ondersteuningsaanbod op school bij een groot deel van de jongeren goed aan: met preventieve acties op school wordt een deel van de jongeren geholpen, door vroeg in te grijpen een ander deel. De zorgbehoefte van jongeren met ernstige problematiek past niet in het reguliere aanbod en voor hen moet een alternatief en passend aanbod worden geregeld.

Conclusie

In de reguliere zorgstructuur van de school kunnen professionals uit onderwijs en zorg oplossingen zoeken voor jongeren met relatief eenvoudige problematiek. Voor jongeren met ernstige, complexe problematiek is zorg nodig die niet in deze zorgstructuur kan worden geboden. Het is voor professionals een uitdaging om een inschatting te maken van de ernst en de aard van de problematiek en een aanbod te realiseren dat zowel past bij de zorgbehoefte als bij de wensen en mogelijkheden van de jongere.

3.2 Differentiëren in rollen

Thuiszitters in Nijmegen hebben bijna altijd te maken met verschillende professionals. Zo waren bij beide jongeren uit de casuïstiek onder meer de mentor, leerplichtambtenaar, huisarts en psycholoog betrokken. Uit de onderzoeksgegevens komt naar voren dat de betrokken professionals verschillende mogelijkheden hadden om een bijdrage te leveren aan de problematiek van de jongeren en die ook hebben benut. De professionals varieerden in hun rollen, en stemden die af op de situatie.

Voorbeelden hiervan uit de casuïstiek betreffen de wijze waarop leerplichtambtenaren reageerden op het verzuim van de jongeren. In het eerste voorbeeld ging een jongere al geruime tijd niet meer naar school. De school besloot de leerplichtambtenaar in te schakelen. De school vertelde deze dat de jongen thuis werd geconfronteerd met de scheiding van zijn ouders, dat zijn resultaten op school achteruit gingen en dat hij niet meer gemotiveerd was om naar school te gaan. De gesprekken tussen de mentor en de jongere hadden onvoldoende effect gehad. De leerplichtambtenaar verwachtte dat het toepassen van een sanctie (handhavende rol), zoals het opmaken van een proces-verbaal, in dit geval niet effectief zou zijn en besloot tot het voeren van een aantal gesprekken met de jongere en zijn ouders. In die gesprekken spraken ze af dat de jongere met het schoolmaatschappelijk werk aan de slag zou gaan om zijn problemen aan te pakken (onderhandelende rol). De jongere en de ouders konden zich vinden in de voorgestelde werkwijze.

In een tweede voorbeeld vermoedde de leerplichtambtenaar dat achter het verzuim complexe problemen schuilgingen, waar specialistische hulp voor nodig was. In eerste instantie ging de leerplichtambtenaar niet over tot handhavende maatregelen, maar motiveerde de jongere hulp te zoeken (stimulerende rol). Zolang de jongere werd begeleid door de hulpverlening, bleef de leerplichtambtenaar op de achtergrond. Op het moment dat de jongere de begeleiding voortijdig besloot te stoppen, overlegde de leerplichtambtenaar met de andere betrokken professionals. Samen schatten ze de situatie in als ernstig; ze vonden het belangrijk dat de jongere toch weer hulp kreeg. De leerplichtambtenaar besloot daarop een proces-verbaal op te maken (handhavende rol). Deze stap leidde, via een onderzoek van de Raad voor de Kinderbescherming, uiteindelijk tot het uitspreken van een ondertoezichtstelling.

Uit beide voorbeelden komt naar voren dat de leerplichtambtenaren varieerden in hun verschillende rollen en de rol kozen die bij de situatie paste. Daarnaast valt op dat zij hun rol in overleg met andere professionals kozen. Een van de medewerkers van de school zegt hierover: *"Dat we als school de leerplichtambtenaar snel hebben ingeschakeld, is belangrijk geweest voor het succes. We hebben hem nog niet meteen laten overgaan tot strafmaatregelen, maar de casus wel uitvoerig besproken. Daardoor zat de leerplichtambtenaar in de startblokken."*

Afstemming en afspraken over wie wanneer welke rol gaat vervullen maakt regievoering noodzakelijk. De managers en professionals gaven aan dat het belangrijk is dat een regisseur het overzicht houdt over de acties van alle betrokken professionals en de betrokken professionals bij elkaar brengt voor het uitwisselen van informatie en het maken van afspraken. Daarnaast vinden de managers en professionals het belangrijk dat de regisseur ervoor zorgt dat de verschillende

visies van de betrokken professionals worden besproken en dat samen wordt bepaald wat past bij de situatie. Het uitspreken van de verschillende visies op wat er nodig is voor de jongere en het maken van een keuze hierin, kwam ook uit de casuïstiek naar voren. Zo waren voor een jongere twee zorgtrajecten uitgezet. Vanuit de Reboundvoorziening was ambulante begeleiding gestart. Daarnaast was in het kader van het strafrechtelijk traject psychodiagnostisch onderzoek uitgevoerd bij een GGZ-instelling en een voorstel gedaan voor intensieve hulp via de GGZ. De visies van beide hulpverleningsorganisaties op welke behandeling en begeleiding voor de jongere het beste was, verschilden. De regie op de zorg lag op dat moment bij de gezinsvoogd. De gezinsvoogd besloot in overleg met alle betrokkenen de ambulante hulp te laten doorgaan en de GGZ-hulp voorlopig niet te laten starten. Doordat de regisseur de verschillende visies besprak en een keuze maakte, was het vervolg van de hulp voor iedereen duidelijk.

Conclusie

Het is belangrijk dat professionals in hun handelen kunnen variëren om hun aanpak te laten passen bij de situatie van de jongere. Daarbij is het van belang dat de betrokken professionals hun rollen op elkaar afstemmen. Een regisseur kan ervoor zorgen dat de rollen van alle betrokken professionals op elkaar worden afgestemd en dat er duidelijke keuzes worden gemaakt in het te volgen ondersteuningstraject.

3.3 Verbinding tussen zorg en onderwijs

In de casuïstiek heeft STJ gezien dat de problemen van jongeren op school niet op zichzelf staan, maar samengaan met problemen in de thuissituatie. Het probleem wordt vaak als een leerprobleem op school zichtbaar. Voor het vinden van passende oplossingen is het dan belangrijk dat de professionals zich niet alleen richten op het oplossen van het leerprobleem, maar ook op de achterliggende problemen. Om de gehele situatie van de jongere in kaart te brengen en de problemen te kunnen duiden, is het belangrijk dat professionals uit onderwijs en zorg hun expertise bundelen; met andere woorden: dat ze de verbinding leggen tussen onderwijs en zorg.

In Nijmegen zijn verbindingen tussen zorg en onderwijs die te maken hebben met de aanpak van thuiszitten op verschillende plekken georganiseerd (zie ook hoofdstuk 2). Ten eerste is die verbinding er in het ZAT, waar zowel professionals die betrokken zijn bij onderwijs en leerplicht als professionals uit jeugdhulp en gezondheidszorg deel van uitmaken. In het ZAT kunnen signalen van jongeren dan ook multidisciplinair worden geïdentificeerd. Ten tweede is de verbinding tussen onderwijs en zorg georganiseerd door verschillende professionals met een achtergrond in de zorg op de school te lokaliseren. Het gaat dan bijvoorbeeld om het schoolmaatschappelijk werk en de jeugdartsen en -verpleegkundigen. Ten derde bestaat een georganiseerde verbinding tussen zorg en onderwijs in het huiskamerproject. Het gaat dan om het geïntegreerd aanbieden van onderwijs, zorg en ondersteuning voor jongeren met complexe en ernstige problemen, georganiseerd in een samenwerking tussen BOTS en het SWV.

Naast de georganiseerde verbindingen tussen zorg en onderwijs weten professionals uit beide sectoren elkaar ook te vinden, bijvoorbeeld rondom specifieke jongeren. Zo zocht een GGZ-psycholoog verschillende keren contact met de mentor van de klas over een van de jongeren uit de casuïstiek. Op basis van overleg tussen de jongere, mentor en psycholoog deed de psycholoog het

aanbod om de jongere iedere dag voordat de school begon kort te spreken zodat hij goed aan de schooldag kon beginnen. Andere contacten tussen professionals uit zorg en onderwijs, zag STJ bijvoorbeeld tussen de voogd van BJZ, de school, de zorgcoördinator en de huisarts.

Hoewel uit de casuïstiek goede voorbeelden naar voren kwamen, zoals de bovenstaande voorbeelden van de samenwerking tussen BOTS, SWV, GGZ-psycholoog en mentor, heeft STJ ook voorbeelden gezien van situaties waarin de verbinding tussen zorg en onderwijs moeizaam tot stand kwam. Twee van die situaties vindt STJ in dit verband noemenswaardig. In de eerste situatie – die zich in beide casussen voordeed – signaleerden de mentoren dat het niet goed ging met de jongere. De mentoren spraken met de jongeren en hun ouder(-s) om te achterhalen wat er aan de hand was en wat er nodig was om de problemen aan te pakken. De problematiek was groot. Desondanks betrokken de mentoren pas laat de deskundigheid van de zorgcoördinator, schoolmaatschappelijk werk, jeugdarts, ZAT of leerplichtambtenaar. Een van de professionals evalueerde deze situatie achteraf als volgt:

'In het begintraject [...] is er te lang gedacht dat school het wel kon oplossen. Goed bedoeld, maar door de persoonlijke betrokkenheid werd onvoldoende gezien dat het hier sprake was van ernstige problematiek. Toen had er direct professionele hulp en zorg moeten komen'.

In de tweede situatie meldde een jongere zich regelmatig ziek vanwege allerlei lichamelijke klachten. School, leerplicht en leden van het ZAT maakten zich zorgen over de jongere en motiveerden hem en zijn ouders hulp te zoeken. De jongere ging naar de huisarts en deze verwees hem met spoed naar de GGZ. Volgens de huisarts mocht de jongere niet te veel belast worden en was hij niet in staat om naar school te gaan. Hoewel vanuit school en leerplicht verschillende keren contact werd gezocht met de huisarts en de GGZ bleef onduidelijk wat de lage belastbaarheid inhield, wat de jongere wel kon en hoe hij zijn schoolgang weer op kon pakken. Terwijl in de eerste situatie de verbinding tussen onderwijs en zorg laat tot stand kwam, werd in de tweede situatie de verbinding wel op tijd gelegd, maar kon de school de deskundigheid van de zorgverleners niet benutten.

Conclusie

De verbinding tussen zorg en onderwijs is cruciaal om thuiszittersproblematiek aan te pakken en te voorkomen omdat door die verbinding deskundigheid uit beide sectoren kan worden benut. Het is voor professionals een uitdaging om een inschatting te maken van de ernst van de problematiek, daarin hun eigen grenzen te onderkennen en andere deskundigheid in te schakelen als ze de problematiek van de jongere zelf onvoldoende kunnen oplossen.

4. Tot slot

In het onderzoek naar de aanpak van thuiszitten is STJ op zoek geweest naar factoren die bijdragen aan het succesvol handelen in het voorkomen en het aanpakken van thuiszittersproblematiek. Het onderzoek in Nijmegen gaf inzicht in werkende elementen in het handelen van professionals, waarvan STJ de volgende drie het meest in het oog vond springen:

- Aansluiten bij de jongere;
- Differentiëren in rollen;
- Verbinding tussen zorg en onderwijs.

Duidelijk is dat het belangrijk is dat de problematiek van de jongere goed in kaart wordt gebracht en dat een aanpak wordt gerealiseerd die past bij de problematiek en de wensen en mogelijkheden van de jongere en diens gezin. Om een passende aanpak te realiseren is het cruciaal dat professionals kunnen variëren in hun rollen en dat de deskundigheden en mogelijkheden van de sectoren onderwijs en zorg worden gecombineerd.

4.1 Kansen voor de toekomst

Behalve werkende elementen heeft STJ tijdens het onderzoek ook onderwerpen gezien waar verbetering mogelijk is. Om die reden doet STJ de volgende aanbevelingen aan de betrokken professionals, managers en het samenwerkingsverband:

1. Tijdens het onderzoek is duidelijk geworden dat het lastig is om thuiszittersproblematiek vóór te zijn als een leerling geoorloofd verzuimt (bijvoorbeeld wegens ziekte). Indien een leerling geoorloofd verzuimt is het van belang dat de school en de betrokken zorgverlener contact met elkaar zoeken, de problematiek bespreken en mogelijkheden bedenken om de achterstand van de jongere zo klein mogelijk te houden.
STJ beveelt professionals en hun bestuurders aan om in samenspraak met alle ketenpartners (zorg en onderwijs) tot een effectieve werkwijze bij geoorloofd (ziekte-) verzuim te komen.
2. In het onderzoek heeft STJ gezien dat deskundigheid vanuit de zorg te laat werd betrokken bij het onderwijs. Hierdoor bestaat het risico op een eenzijdige benadering van de signalen als onderwijsprobleem. Als gevolg hiervan is het risico dat de ingezette aanpak onvoldoende effect heeft omdat deze niet voldoende is gericht op de onderliggende problematiek.
STJ beveelt professionals uit het onderwijs aan om in een vroeg stadium professionals uit de zorg te betrekken om de problematiek zo breed mogelijk in kaart te brengen en elkaars expertise te benutten. Mogelijkheden hiervoor bestaan in de huidige zorgstructuur.
3. Tijdens het onderzoek kwam naar voren dat de betrokkenheid van de school van herkomst bij de leerling afneemt na plaatsing op het Flex College. Uiteindelijk staat de leerling dan enkel nog administratief ingeschreven. Dit staat op gespannen voet met de verantwoordelijkheid van het schoolbestuur en met het doel van het Flex College om de leerling terug te leiden.
STJ beveelt het Flex College en de plaatsende scholen aan om gedurende het verblijf van een leerling op het Flex College elkaar actief te blijven betrekken bij het vinden van oplossingen en het voorbereiden van terugkomst op de plaatsende school.

